

УДК 339.92:336.74
JEL: F53; F62; G18
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-9-102-107>

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІДМИВАННЯ ГРОШЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

©2022 ГРАБЧУК І. Л., ГРИГОРЕВСЬКА О. О.

УДК 339.92:336.74
JEL: F53; F62; G18

Гребчук І. Л., Григоревська О. О. Економічні наслідки відмивання грошей в умовах воєнного стану

Мета статті полягає в оцінці наслідків відмивання коштів та розкриття їх особливостей в умовах воєнного стану. Враховуючи положення Методики національної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні, аналізуючи, систематизуючи й узагальнюючи праці науковців, визначено основні наслідки відмивання коштів (погіршення стабільності фінансових установ та фінансової системи в цілому; деформація споживання; штучне зростання цін; зміни в експорті та імпорті, курсах валют; вплив на податкові надходження та підвищення можливості бюджетного дефіциту; вплив на темпи зростання економіки країни). Критично оцінено підходи до визнання позитивного ефекту від відмивання коштів та пропозиції здійснення цих операцій через розвинені країни. Незважаючи на наведені приклади відмивання коштів за участю великих компаній та фінансових установ Данії, Бельгії, Швейцарії та результати дослідження діяльності австралійських фірм, які отримали позитивні показники внаслідок відмивання грошей, отриманих у ході злочинної діяльності чи азартних ігор, обґрунтовано недоцільність узаконення відмивання коштів через розвинені країни. При вирішенні проблеми відмивання коштів, яка вийшла за межі регіонів та набула глобального характеру, доведено необхідність урахування інтересів різних груп країн та факту, що відмивання коштів у розвинених країнах не усуває соціально-політичних наслідків. У результаті дослідження розкрито особливості наслідків відмивання коштів в умовах воєнного стану. Показано, що введення воєнного стану загострило ряд негативних проявів відмивання коштів, тоді як значення ряду наслідків практично нівелюється внаслідок використання додаткового інструментарію державного регулювання економіки. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є розгляд міжнародних практик боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванням тероризму в кризових умовах.

Ключові слова: FATF, відмивання коштів, фінансування тероризму, воєнний стан.

Табл.: 1. **Бібл.:** 12.

Гребчук Ірина Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра інформаційних систем в управлінні та обліку, Державний університет «Житомирська політехніка» (вул. Чуднівська, 103, Житомир, 10005, Україна)
E-mail: grabchuk0208@gmail.com

Григоревська Олена Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра цифровізації та бізнес-консалтингу, Київський національний університет технологій та дизайну (вул. Невмировича-Данченка, 2, Київ, 01011, Україна)

E-mail: lenazelenina@ukr.net

UDC 339.92:336.74
JEL: F53; F62; G18

Hrabchuk I. L., Hrygorevska O. O. The Economic Consequences of Money Laundering under Martial Law

The purpose of the article is to evaluate the consequences of money laundering and disclose their features under martial law. Taking into account the provisions of the Methodology for National Risk Assessment of Money Laundering and Financing of Terrorism in Ukraine, analyzing, systematizing and generalizing the works of scholars, the main consequences of money laundering are defined (deterioration of the stability of financial institutions and the financial system as a whole; deformation of consumption; artificial increase in prices; changes in exports, imports, exchange rates; impact on tax revenues and increasing the possibility of budget deficit; impact on economic growth rates of the country). Approaches to recognizing the positive effect of money laundering along with proposals that such operations can be carried out through developed countries were critically evaluated. Despite the examples of money laundering with the participation of large companies and financial institutions in Denmark, Belgium, Switzerland and the results of a study of the activities of Australian firms that received positive indicators as a result of money laundering obtained in the course of criminal activities or gambling, the inexpediency of legalizing money laundering through developed countries is substantiated. When solving the problem of money laundering, which has gone beyond the regions and has become global, the need to take into account the interests of different groups of countries and the fact that money laundering in developed countries does not eliminate sociopolitical consequences has been proved. As a result of the study, the peculiarities of the consequences of money laundering under martial law are revealed. It is shown that the introduction of martial law exacerbated a number of negative manifestations of money laundering, while the significance of a number of consequences is practically leveled due to the use of additional tools for the State-run regulation of the economy. Prospects for further research in this direction are the consideration of international practices in countering the money laundering and the financing of terrorism in crisis conditions.

Keywords: FATF, money laundering, financing of terrorism, martial law.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 12.

Hrabchuk Iryna L. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Information Systems in Management and Accounting, Zhytomyr Polytechnic State University (103 Chudnivska Str., Zhytomyr, 10005, Ukraine)

E-mail: grabchuk0208@gmail.com

Hrygorevska Olena O. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Digitization and Business Consulting, Kyiv National University of Technologies and Design (2 Nemyrovycha-Danchenka Str., Kyiv, 01011, Ukraine)

E-mail: lenazelenina@ukr.net

Вплив відмивання грошей на світову економіку триває багато років, що створює загрозу її безпеці. Отримані від незаконних операцій кошти потребують відмивання. Враховуючи, що готівка не залишає слідів на носіях інформації, то найчастіше надається перевага відмиванню саме в готівковій формі.

Обсяг відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, постійно зростає, адже збільшуються обсяги незаконних операцій. Так, тільки річний оборот найбільших торговельних майданчиків для збуту наркотиків становить 315 млн дол. США. Якщо порівняти періоди з початку 2011 р. по середину 2017 р. та із середини 2017 р. по середину 2020 р., то видно, що річний обсяг продажів наркотиків збільшився в чотири рази [11]. Приблизний обсяг відмивання коштів у всьому світі за один рік становить 2–5% світового ВВП, або 800 млрд – 2 трлн дол. США [12]. Проте надати точну загальну суму грошей, що відмивається щорічно, доволі складно, враховуючи приховування даного процесу.

Типові причини відмивання коштів, зокрема корупція, організована злочинність, торгівля зброєю та наркотиками, фінансування тероризму, – подібні для всіх країн світу. Проте залежно від країни, рівня її розвитку фактори, що сприяють відмиванню грошей, можуть займати різні місця за поширеністю.

Загалом вплив відмивання коштів та фінансування тероризму на економічну систему досліджувався в працях П. Ашина, М. Гйоні, А. Гйоні, Г. Кора (М. Gjoni, A. Gjoni, H. Kora), Дж. Б'юкенен та Ю. Шен (J. Buchanan, Y. Shen). Основні проблеми та тенденції макроекономічних наслідків відмивання грошей і фінансування тероризму розкривали Є. В. Колісниченко, Н. В. Святохо.

У переважній більшості дослідження, які стосуються питань відмивання грошей, розкривають їх щодо торгівлі наркотиками та здійснення терористичної діяльності. Наслідки відмивання коштів у першій сфері є чітко прогнозованими, адже це призводить до збільшення обігу наркотиків і, відповідно, до зростання кількості злочинів. Продемонструвати зв'язок у другій сфері складніше, адже побачити наслідки можна не відразу: значні кошти можуть витратитися на підготовку терористичних актів, утримання терористичних угруповань, переховування терористів. У нинішніх умовах для України важливим є прогнозування наслідків відмивання коштів на економіку, враховуючи воєнні дії, які ведуться на її території.

Метою статті є оцінка наслідків відмивання коштів та розкриття їх особливостей в умовах воєнного стану.

Легалізація коштів, отриманих злочинним шляхом, є одним із найнебезпечніших видів економічних злочинів, який по суті складається з двох. Відмивання коштів нерозривно пов'язано з різними видами злочинів – хабарництвом, шахрайством, податковими злочинами – з будь-якими, що мають за мету отримання доходів.

У структурі процесу відмивання коштів, як правило, виділяють три етапи:

- ✦ розміщення коштів у фінансовій системі – може мати різні форми, починаючи від введення однієї великої суми до серії менших сум;
- ✦ розподілення (або диверсифікація, нашарування) – передбачає переказ коштів між багатьма банківськими рахунками та юрисдикціями, щоб зірвати спроби відстеження джерела грошових коштів;
- ✦ інтеграція, що включає повернення грошових коштів у фінансову систему із видимістю, що вони походять із законного джерела або в результаті законної транзакції. Ці транзакції складно виявити й усунути, оскільки вони створені таким чином, щоб виглядати законними: відбувається зняття коштів із законного рахунку для використання в цілях, які визначені злочинцями.

Таким чином, злочинну дію, що призводить до отримання злочинних доходів, важко відділити від відмивання цих самих доходів. І хоча відповідно до чинного законодавства це окремі дії, але останнє є невід'ємною частиною будь-якого злочину з метою отримання доходів, оскільки без відмивання коштів цей злочин не принесе вигоди.

Наслідки, які приносить в економіку відмивання грошей, численні та в більшості випадків небезпечні для економіки держави. Цей процес безпосередньо впливає як на фінансовий, так і на багато інших секторів економіки. Проте, враховуючи специфіку процесу відмивання коштів, показати його негативні наслідки для суспільства складно. Але саме легалізовані доходи, отримані злочинним шляхом, порушують нормальне функціонування держави та її основних економічних інститутів, перешкоджають регулюванню фінансової системи країни з боку державних органів, що створює негативний імідж країни на міжнародній арені. Саме процеси відмивання коштів, які в подальшому можуть бути спрямовані на фінансування тероризму, на здійснення подальших незаконних операцій, зокрема корупційного характеру, виступають загрозами як національній (зокрема, економічній, фінансовій, політичній, соціальній), так і глобальній безпеці. Основний негативний вплив від указаних процесів проявляється у зниженні стабільності економічного розвитку країни, падінні її іміджу, створенні умов для фінансування міжнародного тероризму.

Узагальнюючи напрацювання науковців [3; 5; 8], до переліку основних наслідків відмивання коштів віднесемо:

- ✦ ризики щодо стабільності фінансових установ та фінансових систем;
- ✦ збільшення масштабу коливань міжнародних потоків капіталу та курсів валют у результаті непередбачуваних транскордонних переказів;

- ✦ непередбачувана зміна попиту на гроші;
- ✦ деформація споживання;
- ✦ штучне зростання цін;
- ✦ вплив на темпи зростання;
- ✦ зниження рівня довіри до легальних операцій в країнах, де наявні значні обсяги відмивання коштів;
- ✦ корупція та хабарництво;
- ✦ зростання злочинності;
- ✦ дестабілізація політичних інститутів;
- ✦ зміни в міжнародних потоках капіталу;
- ✦ різкі коливання валютних курсів;
- ✦ ухилення від сплати податків.

У Методиці національної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні (оновленій у 2021 р.) [4, с. 101–119] чітко вказано на наслідки відмивання коштів, які структуровано як за строком прояву (коротко- та довгостроковий період), так і за сферами прояву (економіка, політика, соціальна сфера). Так, для економічної сфери в короткостроковій перспективі наведені такі наслідки, як:

- ✦ спотворення споживання та заощадження;
- ✦ спотворення інвестицій;
- ✦ штучне зростання цін;
- ✦ недобросовісна конкуренція;
- ✦ зміни в імпорті та експорті;
- ✦ зміни у виробництві, доходах і зайнятості;
- ✦ зменшення доходів державного сектора;
- ✦ зміни попиту на гроші, валютних курсів та відсоткових ставок;
- ✦ зростання волатильності відсоткових ставок і валютних курсів;
- ✦ краща доступність кредитів;
- ✦ більший притік капіталу.

Перелік наслідків відмивання коштів та фінансування тероризму в економічній сфері в довгостроковій перспективі включає:

- ✦ загрози приватизаційним процесам;
- ✦ зміни у прямих іноземних інвестиціях;
- ✦ ризики для безпеки фінансового сектора, ліквідності;
- ✦ прибутки фінансового сектора;
- ✦ забруднення нелегальним бізнесом легального;
- ✦ зростання корупції та хабарництва;
- ✦ негативний/позитивний вплив на темпи зростання.

Спрогнозувати тривалість ведення воєнних дій, чітко визначити швидкість настання наслідків та можливі каталізатори складно. Саме тому робити поділ за часовим інтервалом вважаємо недоцільним.

Як бачимо, відмивання грошей призводить до ряду наслідків як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівнях. Найбільш видимий негативний наслідок легалізації – це перетворення незаконно отриманих доходів в такі, які видаються

отриманими від законної діяльності. Як результат, злочинці можуть вкладати отримані кошти в новий бізнес – як легальний, так і нелегальний – тим самим продовжуючи збагачуватися та стимулювати негативні явища (корупція, хабарі), що матиме негативний вплив на економіку.

Окремі з наведених наслідків носять непрямий характер, зокрема ухилення від сплати податків. Н. В. Святохо [5, с. 66] вказує на те, що може відбуватися уповільнення в укладанні законних угод у зв'язку із ризиками їх використання в нелегальних цілях. Відмиваючи доходи, отримані від злочинної діяльності, виконавці часто прагнуть до зменшення оподаткування та, за можливості, ухиляються від сплати податків. Таким чином, відбувається подальше порушення законодавства.

Нездатність ефективно усунути загрози відмивання коштів може перешкоджати доступу країни до глобальної фінансової системи. Так, здійснення електронних переказів з країн, які були визнані як країни, що мають слабкий режим боротьби з відмиванням коштів, і в ці країни займатиме більше часу, оскільки фінансові установи уважніше перевірятимуть такі операції. Коли великі суми злочинних доходів надходять у фінансові установи або залишають їх, наслідки цього можуть відчуватися в усій фінансовій системі [1].

Незважаючи на описані негативні наслідки від процесів відмивання коштів, існує і протилежна точка зору. В основному прихильники позиції позитивного ефекту від відмивання коштів пов'язують його з неможливістю повного усунення даного явища. У такій ситуації, на їх думку, краще, щоб це відбувалося через розвинені країни, а не через країни, що розвиваються, для яких характерним є використання відмитих коштів для фінансування тероризму.

Наразі відмивання коштів є актуальною проблемою для більшості країн світу, зокрема і в розвинених країнах, яким притаманні економічна стабільність і низький рівень корупції, є приклади відмивання коштів за участю великих компаній та фінансових установ. Так, найбільший кредитор Данії, Danske Bank, через свою естонську філію був залучений до відмивання 230 млрд дол. США [9]. Бельгійська компанія Semlex, що виготовляє паспорти, ліцензії та інші біометричні документи, втягнута в тривале розслідування корупції та відмивання грошей, що стосується кількох країн Африки [10]. Фінансова індустрія Швейцарії займає перше місце у світі за секретністю, що дозволяє не лише ухилитися від сплати податків, але й відмивати гроші. Швейцарські банки та інші фінансові посередники та постачальники регулярно відіграють значну роль у масштабних схемах відмивання грошей і корупції в усьому світі [9].

У питанні визначення наслідків відмивання коштів на економіку розвинених країн цікавим є дослідження Дж. Б'юкенен та Ю. Шен (*J. Buchanan, Y. Shen*)

[6]. Авторками на основі даних 35 компаній проведено дослідження щодо визначення, чи має відмивання грошей/фінансування азартних ігор позитивний чи негативний вплив на фінансові показники австралійських гральних компаній, якщо про це повідомляють міжнародні засоби масової інформації (ЗМІ). На думку науковців, новини про відмивання грошей або азартні ігри привертають увагу ЗМІ та інвесторів, створюючи позитивні показники для діяльності австралійської компанії. Результати досліджень підтверджують, що фірми отримують фінансові вигоди від діяльності, пов'язаної з відмиванням грошей/азартними іграми, що дозволяє науковцям робити висновки про те, що існує друга найкраща рівновага, коли гроші відмиваються через розвинені країни.

Хоча наведені результати говорять про певний позитивний ефект для конкретних компаній, оцінювати процес відмивання коштів доцільно в сукупності всіх наслідків, і не тільки в економічній сфері. Крім того, не слід забувати, що проблема відмивання коштів, отриманих у ході злочинної діяльності, вийшла за межі регіонів та набула глобального характеру. Саме тому при її вирішенні необхідно враховувати інтереси різних груп країн.

Отже, негативний характер дії даного явища не викликає сумнівів, а в умовах воєнного стану потребує особливого контролю. Про серйозну стурбованість щодо впливу вторгнення Російської Федерації в Україну на відмивання коштів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення, а також щодо цілісності фінансової системи наголосив у своїй заяві FATF [7]. Цілком логічно, що в країні відбувається послаблення правил фінансового моніторингу, що дозволяє отримувати гуманітарну допомогу, необхідні засоби захисту для армії. Водночас злочинці, користуючись ситуацією, ускладненнями при здійсненні перевірок, урізноманітнюють схеми та способи відмивання грошей.

Воєнний стан виступає фактором, що впливає на зміни сфер відмивання коштів. Це зумовлено тим, що в окремих випадках вже розроблені схеми неможливо або складно застосувати (причин може бути багато: від посилення контролю з боку держави до втрати інтересу до конкретної галузі), а в інших випадках – актуалізуються нові сфери, безпосередньо пов'язані із забезпеченням військових. Так, наприклад, незважаючи на воєнний стан та активне ведення бойових дій на території Миколаївської області, на початку травня 2022 р. працівники українського підприємства намагалися незаконно вивести 1,2 млн дол. США на підставі фіктивної угоди імпорту сільськогосподарської продукції через морський термінал Миколаєва на рахунок болгарського підприємства [2].

Узагальнюючи вищеведене, здійснимо оцінку основних наслідків відмивання коштів в умовах воєнного стану, зокрема:

- ✦ погіршення стабільності фінансових установ та фінансової системи в цілому;
- ✦ деформація споживання;
- ✦ штучне зростання цін;
- ✦ зміни в експорті та імпорті, курсів валюти;
- ✦ вплив на податкові надходження та підвищення можливості бюджетного дефіциту;
- ✦ вплив на темпи зростання економіки країни (табл. 1).

Введення воєнного стану загострило ряд негативних проявів відмивання коштів, у той час як значення ряду наслідків практично нівелюється внаслідок використання додаткового інструментарію державного регулювання економіки. Воєнні дії та ряд державних заходів, здійснених з метою забезпечення військових потреб і підтримки цивільного населення, відкривають нові можливості для розширення схем відмивання коштів. Тому спрощення процедури фінансового моніторингу в сучасних умовах повинно відбуватися тільки з грамотною організацією контролю на найбільш проблемних ділянках для воєнного періоду, зокрема при перетині кордону.

ВИСНОВКИ

Економічні наслідки відмивання коштів, отриманих внаслідок злочинної діяльності, різноманітні, оскільки кошти відмиваються в законній діяльності, а в подальшому використовуються для розширення існуючих злочинних операцій та фінансування нових. Дані процеси завдають шкоди інституціям фінансового сектора, критично важливого для економічного зростання, сприяючи злочинності та корупції, які сповільнюють економічне зростання, знижуючи ефективність реального сектора економіки. Окремі наслідки, які провокує відмивання коштів, в умовах воєнного стану загострюються, що необхідно враховувати при коригуванні заходів боротьби з даним явищем. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ашин П. Грязные деньги, реальные беды. *Финансы и развитие*. Июнь 2012. С. 38–41. URL: <https://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2012/06/pdf/ashin.pdf>
2. Нарожний Д. «Відмити» не вийшло: БЕБ не дало вивести за кордон \$1,2 млн під час воєнного стану / Comments.ua. 02.05.2022. URL: <https://money.com2ments.ua/ua/news/taxes/vidmiti-ne-viyshlo-beb-nedalo-vivesti-za-kordon-1-2-mln-pid-chas-voennogo-stanu-697843.html>
3. Колесниченко Е. В. Макроэкономические последствия отмывания денег и финансирования терроризма // Приоритетные направления развития образования и науки : сборник материалов III Международной научно-практической конференции (г. Чебоксары, 11 ноября 2017 г.). Чебоксары: ООО «Центр научного сотрудничества «Интерактив плюс», 2017. С. 348–350.

Характеристика основних наслідків відмивання коштів в умовах воєнного стану

Наслідки	Характеристика	Особливості в умовах воєнного стану
Погіршення стабільності фінансових установ і фінансової системи в цілому	Залучення фінансових установ до відмивання грошей може викликати зниження їх репутації, а великі суми, які перебувають у постійному обігу, можуть бути вилучені в будь-який момент, що може призвести навіть до їх банкрутства	В умовах воєнного стану фінансова система України опинилася під дією військових ризиків, які ще на початку 2022 р. були віднесені до категорії форс-мажорних
Деформація споживання	Відмивання грошей пов'язане з купівлею таких активів, як нерухомість, ювелірні вироби, витвори мистецтва та багато інших предметів розкоші, що дозволяє приховати й очистити перші сліди без сумнівів. Це безпосередньо впливає на деформацію споживача	Не має таких сильних наслідків, оскільки ведення воєнного стану вже саме по собі призводить до деформації споживання
Штучне зростання цін	Особи, які здійснюють відмивання коштів, готові заплатити за свої покупки більше, ніж їх реальна вартість, що призводить до порушення рівноваги ціни шляхом штучного підвищення цін. Вони можуть заплатити набагато більше, ніж справжня вартість майна, що викликає штучне зростання цін та зробить його недоступним для чесних покупців	Порушення логістичних маршрутів під час воєнного стану, збільшення часу на доставку товарів уже сприяє зростанню цін
Зміни в експорті та імпорті, курсах валют	Схеми щодо відмивання коштів часто пов'язані зі здійсненням експортно-імпорتنих операцій, зокрема дорогавартісних предметів розкоші. Такий імпорт не тільки не генерує внутрішньої економічної активності, а й може спричинити зниження внутрішніх цін. Ілєгальні притоки/відтоки капіталу з економіки можуть суттєво впливати на кількість грошей в обігу та, відповідно, на ціну національної грошової одиниці, її валютний курс	Ураховуючи зміну пріоритетності товарів, що імпортуються в умовах воєнного стану, наслідки носитимуть інший характер. І більший вплив на структуру експорту/імпорту буде здійснювати саме воєнний стан, а схеми відмивання коштів підлаштовуватимуть під зміни структури в зовнішньому секторі економіки. Застосування державою інструментарію для підтримки валютного курсу призводить до змін у схемах відмивання
Вплив на податкові надходження та підвищення можливості бюджетного дефіциту	Надходження від податків займають найбільшу частку в державних доходах. Якщо вони будуть низькими, то ймовірність того, що державні доходи не відповідатимуть державним видаткам, зростатиме. Бюджетний дефіцит є однією із основних причин економічних ускладнень у багатьох країнах, а його подолання є важливим завданням більшості стабілізаційних програм. Доходи, отримані від нелегальної діяльності, є тими доходами, що не оподатковують, а в подальшому відмивають	В умовах воєнного стану розширюється й уточнюється перелік видатків бюджету. Зростання сум недоотримання надходжень до бюджету внаслідок відмивання коштів, враховуючи появу додаткових видатків у зв'язку з веденням воєнного стану, примушує державу звертатися до зовнішніх запозичень
Вплив на темпи зростання економіки країни	Негативний вплив на економічне зростання країни при відмиванні коштів пов'язаний з тим, що відбувається перерозподіл коштів з ефективної діяльності в небезпечні її види. Якщо ж обрана сфера для тих, хто займається відмиванням коштів, перестає бути привабливою, то вони її залишають, а такий різкий вихід призведе до серйозних економічних коливань	Довгостроковий вплив підвищення витрат на армію негативно відображається на темпах економічного зростання, оскільки ресурси вилучаються з продуктивних галузей економіки та спрямовуються в менш продуктивні. Економіка в умовах воєнного стану зазнає значних збитків, важливим завданням є збереження макроекономічної стабільності, на яку відмивання коштів впливає негативно

4. Методика національної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні (оновлена 2021 року). URL: <https://www.fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/HOP/Документи/metodyka2021.pdf>
5. Святохо Н. В. Макропослідствия отмывания денег. *Культура народів Причорномор'я*. 2005. № 74. Т. 1. С. 64–67. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/36464/20-Svyatoho.pdf?sequence=1>
6. Buchanan J., Shen Y. Gambling and marketing: A systematic literature review using HistCite. *Accounting and Finance*. 2020. Vol. 61. Iss. 2. P. 2837–2851. DOI: 10.1111/acfi.12685.
7. FATF Public Statement on the Situation in Ukraine. URL: <https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfgeneral/documents/ukraine-2022.html>
8. Gjoni M., Gjoni A., Kora H. Money Laundering Effects. In: *International Conference on Management, Business and Economics* (7 November 2015). Durres, Albania, 2015. P. 13–20. DOI:10.33107/ubt-ic.2015.16.
9. Trouble at the Top: Why High-Scoring Countries aren't Corruption-Free / Transparency International. 29 January 2019. URL: <https://www.transparency.org/en/news/trouble-at-the-top-why-high-scoring-countries-arent-corruption-free>
10. CPI 2020: Five Cases of Trouble at the Top / Transparency International. 21 January 2021. URL: <https://www.transparency.org/en/news/cpi-2020-trouble-at-the-top-cases>
11. World Drug Report 2021 / United Nations. Office on Drugs and Crime. URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/wdr2021.html>
12. Money Laundering / United Nations. Office on Drugs and Crime. URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/overview.html>

REFERENCES

- Ashin, P. "Gryaznyye dengi, realnyye bedy" [Dirty money, real troubles]. *Finansy i razvitiye*. June 2012. <https://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2012/06/pdf/ashin.pdf>
- Buchanan, J., and Shen, Y. "Gambling and marketing: A systematic literature review using HistCite". *Accounting and Finance*, vol. 61, no. 2 (2020): 2837-2851. DOI: 10.1111/acfi.12685

- "CPI 2020: Five Cases of Trouble at the Top". *Transparency International*. January 21, 2021. <https://www.transparency.org/en/news/cpi-2020-trouble-at-the-top-cases>
- "FATF Public Statement on the Situation in Ukraine". <https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfgeneral/documents/ukraine-2022.html>
- Gjoni, M., Gjoni, A., and Kora, H. "Money Laundering Effects". In *International Conference on Management, Business and Economics*, 13-20. Durres, Albania, 2015. DOI: 10.33107/ubt-ic.2015.16
- Kolesnichenko, Ye. V. "Makroekonomicheskiye posledstviya otmyvaniya deneg i finansirovaniya terrorizma" [Macroeconomic Implications of Money Laundering and Terrorist Financing]. *Prioritetnyye napravleniya razvitiya obrazovaniya i nauki*. Cheboksary, 2017. 348-350.
- "Metodyka natsionalnoi otsinky ryzykiv vidmyvannia koштiv ta finansuvannia teroryzmu v Ukraini (onovlena 2021 roku)" [Methodology for the National Assessment of Money Laundering and Terrorist Financing Risks in Ukraine (Updated in 2021)]. <https://www.fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/HOP/Документи/metodyka2021.pdf>
- "Money Laundering". United Nations. Office on Drugs and Crime. <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/overview.html>
- Narozhnyi, D. "«Vidmyty» ne vyshlo: BEB ne dalo vyvesty za kordon \$1,2 mln pid chas voiennoho stanu" ["Washing" Did Not Work: BEB Did Not Allow \$1.2 Million to Be Withdrawn Abroad during Martial Law]. *Comments.ua*. May 02, 2022. <https://money.comments.ua/ua/news/taxes/vidmiti-ne-viyshlo-beb-ne-dalo-vivesti-za-kordon-1-2-mln-pid-chas-voennogo-stanu-697843.html>
- Svyatokho, N. V. "Makroposledstviya otmyvaniya deneg" [Macro Effects of Money Laundering]. *Kultura narodov Prichernomorya*, no.74, part 1 (2005):64-67. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/36464/20-Svyatoho.pdf?sequence=1>
- "Trouble at the Top: Why High-Scoring Countries aren't Corruption-Free". *Transparency International*. January 29, 2019. <https://www.transparency.org/en/news/trouble-at-the-top-why-high-scoring-countries-arent-corruption-free>
- "World Drug Report 2021". *United Nations. Office on Drugs and Crime*. <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/wdr2021.html>